

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання

Кафедра практичної психології

**ФРІЧАЙЛДІНГ ЯК СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ
ОСОБИСТОСТІ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»

Лілії ВАЧКО

4 курсу заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Психологія»

Науковий керівник

кандидат психологічних наук

Петро КОЗИРА

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент

Ольга УГРИН

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«10» квітня 2022 р., протокол № 10

Завідувач кафедри практичної психології

кандидат психологічних наук

_____ **Галина ОДИНЦОВА**

Львів
2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ФРІЧАЙЛДИНГ	
1.1 Фрічайлдинг як соціальне явище	6
1.2 Сприйняття сформованої фрічайлд особистості соціумом	12
Висновок до I–го розділу	16
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ФРІЧАЙЛД	
2.1 Опис процедури дослідження та досліджуваної групи	18
2.2 Характеристика методів та методик дослідження	22
2.3 Аналіз емпіричного дослідження	25
Висновок до II–го розділу	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

У ХХІ столітті мільйони жінок у всьому світі досягнуть 40 років, не народивши. Та не завжди це буде пов'язано із їх безпліддям. Дехто з них обере такий шлях ще на ранньому етапі свого становлення, деякі ж можуть повертатись до обговорення цього питання протягом років.

Вибір проживати життя в стилі «фрічайлд» не є чимось новим, хоча його легко поєднують із винайденням та постійним покращенням контрацептивів, другою хвилею фемінізму з війнами або ж економічними кризами. Проте, насправді, вибір життя без дітей існував уже протягом століть. Вище перелічені, сучасні, фактори хоч і мають вплив на народжуваність, та вирішальним у цьому питанні є щось древніше, а саме: інститут шлюбу. Зміни в часі та в значенні шлюбу за останні три століття зробили цей інститут не таким, що стосується продовження роду, а таким, що надає більше економічних можливостей та особистої реалізації.

Актуальність дослідження: незважаючи на те, що зараз жінки мають більше контролю над біологічними рішеннями щодо дітей, соціальний тиск на них зростає так само стрімко. Жінки, що вирішили не ставати матерями стикаються з негативними оцінками з боку суспільства, осудом. Часто вважаються менш турботливими або жіночними [1].

Важливість питання полягає в трансформації суспільства, а також в ролях та функціях сім'ї. Актуальність обумовлена недостатньою дослідженістю фрічайлд осіб; стигматизацією суспільством догм, щодо продовження роду; сучасною трансформацією розуміння материнства. Практичним значення дослідження є спростування або ж підтвердження орієнтації фрічайлд осіб на собі, переслідування ними корисливих або егоїстичних цілей. Хоча бездітність зростає у всіх розвинених країнах, залишається дуже мало інформації та досліджень, що проливають світло на це питання. [2] Також результати даних

досліджень можуть використовуватись в роботі психологів-консультантів та психотерапевтів. Усвідомлення психічного здоров'я, емоційних, стосункових, соціальних норм цієї групи, яка часто стигматизується, допоможе консультантам працювати з нею. Це підвищить обізнаність консультантів про соціальні та культурні сигнали, які впливають на фрічайлдерів, а також про те, як розпізнати власні неявні та явні повідомлення про стигматизацію або неприйняття, які можуть бути висловлені клієнтами в ході роботи.

Об'єктом дослідження є особи, котрі ідентифікують себе як «фрічайлд».

Предметом дослідження є фрічайлдинг як сучасна соціальна реальність особистості.

Метою дослідження є виявлення особистісних установок людей, що не заводять дітей за своїм вибором, а також сприйняття їх соціумом.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз щодо тенденцій та поширеності явища фрічайлдингу.
2. Провести теоретичний аналіз досліджень, що стосуються сприйняття сформованих фрічайлд особистостей соціумом.
3. Розробити план дослідження та проведення дослідження.
4. Провести аналіз отриманих даних

Гіпотези:

1. Вибір жити в стилі фрічайлд більш властивий егоїстичним особистостям.
2. Рівень життєвої задоволеності у фрічайлд буде вищим, аніж у людей, що притримуються бажання стати батьками.
3. Фрічайлд особистості мають вищий рівень нонконформізму.

Теоретичною основою роботи були взятті попередні дослідження, наукові статті та література на задану тему.

Наукова новизна полягає у розкритті питань, що досі не мають чіткого формулювання в науковому світі. Часто залишаючись стигматизованими, вони

породжують суперечності між поняттями норми та відхилення у бажанні заводити дітей.

Методики дослідження:

1. Діагностика особистісної установки «егоїзм – альтруїзм».
2. Тест «індекс життєвої задоволеності (адаптація Н.В. Паніної)».
3. Тест «конформність – навіюваність».

Група досліджуваних: В дослідженні взяли участь 47 респондентів з різних куточків України, віком від 19 років.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, двох основних розділів та висновків, а також списку використаних джерел (38 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи містить 52 сторінки, основний зміст – 35 сторінки.

Розділ 1. Теоретичний аналіз феномену фрічайлдингу

1.1. Фрічайлдинг як соціальне явище

Протягом кількох поколінь присутність дітей була соціальним та культурним явищем в рамках традиційної сімейної структури. Історично, чим більше дітей у сім'ї, тим вищий шанс обійти дитячу смертність, і тим краща допомога в сільському господарстві. Загалом, дітей розглядали як «наступне покоління», що сприяє загальному добробуту суспільства.

З часом необхідність у дітонародженні стала під питанням, 1970-ті принесли зміну в мисленні: у відповідь на обов'язок материнства з'являється фрічайлдинг, як вільний від дітей спосіб життя [3]. За словами Елен Пек, засновниці Національної організації Не-Батьків (National Organization of Non-Parents) материнство померло, а причиною смерті є занепокоєння перенаселенням та бажання жити як вільні особистості. Поява контролю над народжуваністю, боротьба за право на аборт і збільшення кількості жінок, що присвячують себе кар'єрі, привели до нового, часто суперечливого способу мислення щодо свободи репродуктивного вибору [4].

Фрічайлдинг, як термін, почав з'являтися в літературі починаючи з 1970-х років [5], та використовується він для позначення людей, що не мають і не бажають мати дітей у майбутньому. Особливість такого визначення ускладнює виявлення та дослідження фрічайлдерів від двох інших груп людей, що не мають дітей:

1. Бездітних осіб, що не можуть завести потомство через безпліддя.
2. Осіб, що поки що не планують дітей, проте не проти цієї можливості у майбутньому. Будемо називати таких людей чайлдлесс [6].

Більшість досліджень, як правило, фокусуються виключно на наявності або ж відсутності дітей, тобто дають нам можливість ідентифікувати батьків від не батьків, формуючи цю групу з істинних фрічайлдерів, та людей, що поки що не стали батьками, та людей, що є бездітними по медичних показах [7].

Отже, критеріями для фрічайлдерів можемо вважати:

1. Що діти на даний момент відсутні;

2. Що немає наміру заводити їх у майбутньому;
3. Бажання не заводити дітей – є добровільним вибором людини.

Якщо ж звернутись до цифр, то ми помітимо, що в світі народжуваність стрімко падає (Додаток А). В Україні у 2020 році було зафіксовано найнижчий рівень народжуваності за останнє десятиліття. Проте, це було до даних 2021 року, котрі змогли обійти навіть ці показники. Вже у першому півріччі 21-го року дані по народжуваності були на 5% нижчі, аніж в першому півріччі 2020, та на цілих 11,5% менше, ніж в першому півріччі 2019 [8].

Згідно статистики щомісячної народжуваності у нашої країни можна також легко простежити, як показник стрімко прямує униз: у 2019 році щомісяця в середньому народжувалося 25,6 тисяч немовлят, у 2020 році — 24,4 тисячі, у першій половині 2021 — 22 тис. новонароджених. Принаймні деякі з цих осіб, ймовірно, ідентифікують себе як чайлдфрі.

У світі бездітність постійно зростає також [9]. Особливо помітно це відбувається в західних, промислово розвинених країнах, таких як Швеція, Італія та США [10].

Більшість жінок, що ідентифікують себе як фрічайлд, переважно усвідомлюють це в ранньому віці. Якщо такому імпульсу є біологічне пояснення, то його ще потрібно відкрити. Деякі дослідження материнського інстинкту показали, що він спрацьовує, коли жінка народжує, що не є дивним, адже зміни в організмі та мозку, що відбуваються під час вагітності, а також рівень хімічних речовин, таких як окситоцин («гормон щастя») впливає на зв'язок, що виникає між породілльою та новонародженим. Проте чи спонукає нас до зачаття наша природа – це зовсім інше запитання.

Сатосі Канадзава – британський психолог з Лондонської школи економіки – якось припустив, що бездітні жінки є розумнішими. Звичайно, така заява викликала багато супротиву. Тоді дослідник проаналізував Національні дослідження розвитку дитини в Британії та виявив, що високий інтелект корелює

з вибором бездітності. Згідно його аналізу, збільшення IQ на 15 балів зменшує шанси стати матір'ю на 25% [11].

Немає «типового» портрету бездітних. Проте, можна вивести деякі спільні характеристики, котрі були виявлені в ході досліджень та їх аналізу.

Отож, спільними рисами фрічайлдерів часто є: повна зайнятість на роботі та займання управлінських посад [12]. Дослідження, яке провели у США Абма та Мартінес у 2006 році показало, що люди, що обирають життя без дітей мають вищі доходи (сімейні або ж індивідуальні) та вищий відсоток працюючих осіб загалом, інше дослідження показало, що частіше за батьків, такі люди обирають життя у містах [13].

Згідно досліджень такі учасники експериментів також були схильні до меншої релігійності та більш ліберальних політичних переконань. Вони орієнтовані на життя в комфорті, наявність вільного часу, хоббі, друзів, на особистісний розвиток, емоційну та фізичну близькість з партнером. З негативних рис можна виділити прагматичність, грубість, орієнтацію на матеріальні цінності, що часто стають для них важливіші, аніж духовні чи культурні.

Різницю між особистостями людей можна розділити на п'ять основних рис, що часто називають «великою п'ятіркою». Кожна з них відображає основну частину того, як людина думає, відчуває та поводить. У психології ця п'ятифакторна модель особистості, розроблена таким чином, щоб із набору вхідних рис можна було створити структурований і досить повний портрет особистості. Дослідники Авісон та Фурнхем у 2015 році дослідили «п'ять великих рис особистості» у фрічайлдерів. Учасники дослідження отримали значно вищі бали (в порівнянні з особами, що є батьками) у таких рисах, як незалежність та відкритість досвіду. Проте їх оцінки, щодо екстраверсії та доброзичливості були нижчими. Остання риса п'ятифакторної моделі особистості – невротизм – не показала відповідної кореляції у дослідженні [14].

Зв'язок між народжуваністю та гендерною рівністю залишається незрозумілим. Підвищена економічна незалежність жінок та рівень їх освіти – збільшили схожість гендерних ролей і очікувань чоловіків і жінок. З одного боку, було виявлено, що вища жіноча освіта збільшує відкладення перших пологів, в переважній більшості до 30 років [15]. З іншого боку, більш егалітарні гендерні відносини та гендерна рівність у державній сфері, здається, підвищують народжуваність, як свідчать результати, отримані в скандинавських країнах.

Сьогодні процес, що веде до народження дітей або до бездітності є результатом складної комбінації життєвого вибору та конкретних особистих та економічних обставин. Серед причин добровільної бездітності можна виділити такі:

- Небажання переживати класичні стадії сімейного життя «освіта – шлюб – народження дитини». Сучасна молода людина спрямована та орієнтована на професійне, особистісне та кар'єрне зростання, тому часто надає перевагу хорошій та високооплачуваній роботі, що забирає значну частину її часу, не залишаючи ресурсу для створення сім'ї та народженню дітей. Вона воліє мати більше часу для творчого, фізичного, інтелектуального розвитку, для розваг, подорожей та зустрічей з друзями [16].
- Психологічна травма, що була перенесена в дитинстві. Часто за небажанням мати дітей ховаються сімейні історії, в яких дитина була обділена увагою або ж навпаки батьківської любові і турботи було забагато. Ці дві протилежні проблеми можуть врешті-решт призвести до однакового результату: дитина, що виросла в умовах повного ігнорування батьками або надмірного батьківського обожнювання, з настанням зрілості, відмовляються від ідей батьківства. Одні мотивують це тим, що дитинство їх потомства може бути таким ж безрадісним, а інші не бажають перетворювати своє життя в безкінечний акт самовіддачі на користь дітей.

- Інфантильне ставлення до життя. Деякі представники фрїчайлдерів – це діти, що вирости в «тепличних» умовах, батьки яких не зуміли виховати в них почуття відповідальності і вміння відректись від улюблених занять на користь чогось вищого. Зовнішньо дорослі та самостійні, такі люди внутрішньо воліють залишатись дітьми, тими, кого потрібно любити, балувати та леліяти. Такий тип фрїчайлдерів соціологи часто називають новою формою егоїзму. Адже вони бояться, що поява дитини не дозволить їм в повній мірі насолоджуватись життям. З'являється страх втрати романтики в стосунках з партнером, острах, що через дитину просування в кар'єрному плані буде важчим. Такий тип обирає жити для себе, ні в чому собі не відмовляючи. Він не схильний витратити час, сили, кошти на дитину, що одного дня покине домашнє гніздечко.

- Страхи - ця причина є актуальною для жінок. Багато з них відмовляється заводити дітей називаючи причиною – страх фізичного болю. Вони стверджують, що народжувати страшно та боляче, окрім того, ніхто не може вберегти від різного роду патологій під час вагітності та пологів. Жінка-фрїчайлд боїться, що під час родів щось піде не так і це загрожуватиме її здоров'ю та життю. Окрім того, пологи приводять до втрати попередньої форми, збільшення маси тіла, появи розтяжок на шкірі. Стійкий стереотип про те, що діти – це безсонні ночі, постійно скуйовджене волосся, темні кола під очима, безкінечні крики дитини, переконує в тому, що дітонародження – вірний спосіб попрощатись із свободою, що це хрест на особистому житті жінки.

- Бажання бути в тренді. Відомі люди часто стають взірцями для наслідування, а серед них є багато прихильників руху без дітей. Молоді люди, що ще не прийняли рішення внутрішньо стосовно своїх життєвих пріоритетів, сліднують ідеології добровільної бездітності лише тому, що їх улюблена акторка/співак назвали себе такими в одному із інтерв'ю. Це

також може підкріплюватись прагненням бути не таким, як усі, бажанням протистояти традиційним устоям.

- Гуманізм. Цей тип фрічайлдерів вважає світ жорстоким та повним страждань, тому народжувати нові покоління – злочин. Тобто, вони вважають, що народжуючи дитину вчиняють негуманно, адже прирікають її стикнутись з труднощами та проблемами, яких вона може уникнути просто не народжуючись. Такий тип часто називають ідейними фрічайлдерами. Також до них можна віднести тих, хто таким чином бореться з перенаселеністю планети та обмеженою кількістю природних ресурсів.

Іноді така життєва позиція може переходити в крайню, негативну форму, що викликає гостре неприйняття та осуд зі сторони суспільства – феномен чайлдхейт (англ. «childhate» - дітоненависник). Мова йде про людей, які не просто пропагують бездітність, а дуже вороже налаштовані проти дітей та їх батьків. В сучасному суспільстві це явище є доволі небезпечним. Люди, що відносять себе до цього напрямку, відкрито виражають свою неприязнь до новонароджених, вагітних жінок та усім, хто має дітей. Серед представників чайлдхейту є багато молоді з викривленими уявленнями вагітності та материнства. Часто такі люди належать до асоціальних субкультур, є тими, кому або не надавали потрібної уваги в дитинстві, або ж надавали її в особливо жорсткій формі.

Проявляючи агресію, вони таким чином виражають протест проти того оточення, в якому їм довелося опинитись, суспільних норм, політичної та соціальної ситуації. В свою чергу, шляхом ображання людей, що мають дітей, послідовники руху чайлдхейт сприяють формуванню негативних стереотипів і негативного ставлення відносно фрічайлдерів.

1.2 Сприйняття сформованої фрічайлд особистості соціумом

Соціальні стереотипи, поведінкові норми та уявлення про традиційні цінності, що закріпились в свідомості сучасної людини, часто стають причиною її особливого інтересу, а іноді й нерозуміння тих людей та спільнот, що в ці норми та традиції не вписуються. Соціальні конфлікти розгортаються навколо національних меншинств, представників нетрадиційної орієнтації, прихильників субкультур та всіх тих, хто по своєму зовнішньому вигляду, внутрішньому світосприйнятті, поведінці, переконанням чи будь-яким іншим чином виділяється із загальної маси. Не стали, звісно ж, виключенням і представники фрічайлдерів, спільноти, що добровільно відмовляється від батьківства.

Добровільно бездітні на сьогодні є одним із найпоширеніших негативних стереотипних явищ, яке світова община переважно сприймає з осудом. Свідомий вибір чоловіків чи жінок не заводити потомство сприймається як відхилення від соціальної норми.

В сучасному світі, де лікування безпліддя є широко доступним, навіть клінічно безплідні жінки мають більше можливостей стати матерями, не кажучи вже про усиновлення – все це збільшує ймовірність того, що будь-яку жінку, яка цього не робить, будуть судити за її вибір. За словами Емі Річардс, зараз від жінок бути матір'ю, «виконати» свій обов'язок вимагають більше, ніж коли-небудь раніше. У минулому припускали, що жінка не контролює чи буде вона мати дитину. Тепер ж, коли є розуміння, що це може бути її вибором, з'явилась тенденція говорити про неправильність такого рішення, звинувачувати в егоїзмі та інфантилізмі [17].

Історично бездітність була стигматизована як стан неповноцінності, неадекватності [18]; тоді як мимовільна бездітність, наприклад, по клінічних

показах, широко зустрічається як «катастрофічна невдача» [19]. Жінок без дітей можуть навіть сприймати як загрозу шаблонам суспільного устрою [20].

Рішення про материнство є приватним, проте, часто в культурі, материнство і жіночність пов'язані між собою. Стверджується, що бути жінкою – означає бути матір'ю. У певних релігіях та традиціях, неможливість мати дітей вважається прокляттям. Що в свою чергу стає корінням ідеології, що єдиною місією жінки або єдиним джерелом її реалізації є материнство. Ідея про свідомий вибір не народжувати дітей у багатьох культурах сам по собі немислимий [21]. В Індії безпліддя жінки вважається законною причиною розлучення.

Тим не менш, навіть у розвиненому світі це характерно для фрічайлдерів, особливо жінок, бути стигматизованими, стикатися з відчуттям остракізму або маргіналізації через безпліддя або вибір залишитися бездітним.

Негативні стереотипи говорять, що заміжні бездітні жінки є менш приємними, ніж матері, а бездітні чоловіки та жінки мають більше емоційних проблем, ніж їхні однолітки, що обрали батьківство. Безплідні, як правило, викликають симпатію, що, у свою чергу, може зробити їх більш соціально бажаними за фрічайлдерів [22].

У Нідерландах, країні, яка була відома соціальною прогресивністю культури, сприйняття громадськістю добровільної бездітності зросло з 20 до 90 відсотків за 30 років між 1960 і 1990 [23].

Фрічайлдерів сприймають як «чужу групу», щодо якої інші відчувають менше тепла [24]. Оскільки ці переконання вважаються більш сильними для жінок, багато з цих досліджень були зосереджені на упередженні або стереотипуванні жінок без дітей. Наприклад, одне дослідження показало, що студенти коледжу оцінили жінок без дітей як менш жіночних та турботливих, аніж матерів. Інші дослідження повторили ці моделі для чоловіків, отримані результати були схожими [25].

Дослідники відзначають, що материнство ніколи не було легким: виховувати дитину – це безсонні ночі й повноцінні робочі дні, щоб її помити,

нагодувати та переодягнути. Батьківство стало повноцінним заняттям, яке вимагає навичок і компетенцій у таких галузях, як освіта, дитяча психологія та інші. Справді, батьки та суспільство керують тенденцією до професіоналізації виховання дітей, змагаючись між собою за успіхи своїх дітей. Зростаюча тенденція «інтенсивного материнства» вимагає особливо серйозних витрат часу та зусиль. Соціальний тиск на жінок також в певній мірі сприяє відсутності бажання ставати батьками. [26].

З іншої сторони, не кожна жінка відчуває потребу, вміє або просто має ресурс для цього. Для бездітної жінки, незалежно від причини – чи то від свідомого вибору, чи то через неможливість народжувати – поширені негативні сприйняття та ставлення можуть викликати дистрес та підірвати її самопочуття [27].

Навіть залишаючись в стороні від дискусій, фрічайлдери не можуть уникнути тиску, що вони отримують від оточуючих. Так, відоме видання *New York Times* опублікувало статтю Росса Даутта, з саркастичним заголовком «Більше фрічайлдерів, будь ласка», де автор стверджував, що відмова від виховання дітей є на певному рівні симптомом виснаження «пізнього модерну» – показником декадансу, розкриваючи дух, який віддає перевагу теперішньому перед майбутнім, індивідуалізму та імморалізму. Джонатан В. Ласт із *Weekly Standard* у своїй суперечливій книзі «Чого очікувати, коли ніхто не очікує» стверджує, що егоїзм бездітного американця є винуватцем руйнування економічного майбутнього через зменшення кількості споживачів і платників податків [28].

Як зазначає І. Гоффман, існують різні способи управління стигмою, у тому числі її приховування за допомогою уникнення відповіді. Так можна припустити, що добровільно бездітні жінки приховують свою позицію щодо питання про народження дітей. Наприклад, фрічайлд-жінки можуть пояснювати відсутність дітей бажанням почекати з народженням дитини.

ВИСНОВОК ДО I РОЗДІЛУ

Отже, явище фрічайлд можна охарактеризувати як добровільну відмову від можливості мати дітей. Основною ідеєю фрічайлд руху часто визначають відмову від дітей в ім'я особистої свободи. До фрічайлдерів не слід відносити людей, що відкладають народження дитини на більш пізній термін, самотніх жінок, які не хочуть народжувати, якщо не перебувають в шлюбі, а також подружні пари, що не мають дітей по медичних показах.

Аналіз досліджень соціального портрету добровільно бездітних показує, що це люди, що мають вищу освіту, проживають у великих містах. Вони більш успішні в своїх професійних намірах, самостійніші в фінансовому плані. Більшість прихильників фрічайлдингу віддають перевагу самопізнанню і самовдосконаленню, своїм хоббі, відпочинку, розвагам, роботі, кар'єрі. Однак говорити про егоїзм при добровільній відмові від народження дітей не варто, адже часто вони прагнуть повністю реалізувати свій потенціал, наповнити себе знаннями і відкрити свої кращі сторони. Подібні цінності поширені і серед людей, які бажають завести дітей, тому це не егоїстична природа фрічайлдерів, а своєрідний спосіб бачення світу та себе у ньому.

Підсумовуючи дослідження осіб, що не бажають заводити дітей можна відстежити такі особистісні характеристики, як: інтроверсія, чутливість, тривожність, перфекціонізм та нетерплячість.

Багато фрїчайлдерів, за даними М. Келлі, відчували, що зіткнулися з несхваленням та неприйняттям свого вибору друзями та сім'єю. Часто вони розглядаються ними, як егоїстичні неправильні, незрілі, безвідповідальні, як такі, що йдуть проти природи, тощо. У той же час згідно даних цього дослідження деякі добровільно бездітні жінки відзначили, що наявність дітей є ще більш егоїстичним вибором. Окрім цього, вони розвинули думку про альтернативну жіночність, основою якої є сила та незалежність, що протиставляються цілям материнства як тягаря або жертви [29].

За даними дослідження К. Парк, добровільно бездітні оцінюються прихильниками батьківства як соціально небажані, менш пристосовані до довкілля, більш автономні та матеріалістичні, орієнтовані на кар'єру. І, взагалі, визнають, що краще триматись від них на відстані [30]. Крім цього, добровільно бездітні жінки розглядаються менш благополучними, ніж жінки з дітьми. Респонденти припустили, що жінка, яка добровільно відмовилася від дітей, у майбутньому буде менш щасливою. В цілому, автор, спираючись на дані проведених фокус-груп, демонструє наявність негативного ставлення, стигм відносно фрїчайлд з боку їхніх опонентів [31].

РОЗДІЛ II

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ФРІЧАЙЛД

2.1. Опис процедури дослідження та досліджуваної групи

На основі теоретичного аналізу матеріалу про феномен фрічайлд, а також завдяки визначеню дефініцій понять чайлдлесс, чайлдхейт та фрічайлд. були висунуті такі гіпотези для емпіричного дослідження:

1. Вибір жити в стилі фрічайлд більш властивий егоїстичним особистостям.
2. Рівень життєвої задоволеності у фрічайлдерів буде вищим, аніж у людей, що притримуються бажання стати батьками.
3. Фрічайлд особистості мають вищий рівень нонконформізму.

Отже, дослідження взаємозв'язку вибору фрічайлд життєвої позиції із висунутими гіпотезами складалося з наступних етапів:

Перший етап мав на меті підбір валідних методів та методик дослідження, було обрано кількісне дослідження за допомогою опитувань. Відібрані були такі методики: діагностика особистісної установки «егоїзм – альтруїзм», тест «індекс життєвої задоволеності (адаптація Н.В. Паніної)» та тест «конформність – навіюваність».

Другий етап складався власне із самого емпіричного дослідження: його реалізації в онлайн форматі, за допомогою анонімного опитування в Google Forms. Форма опитувальника складалась із чотирьох блоків, а саме з анкети загальної інформації про досліджуваних, другим блоком була діагностика установки «егоїзм-альтруїзм», третім блоком тест «індекс життєвої задоволеності», та відповідно четвертий блок – тест «конформність – навіюваність».

Третій етап був спрямований на аналіз та обробку отриманих даних, а також формулювання висновків стосовно висунутих раніше гіпотез.

Дослідження відбувалося в період грудня та січня 2021 року.

Досліджувана група складалась з 47 осіб віком від 19 до 46 років, з різних куточків України. Значна частина досліджуваних, що взяли участь в опитуванні були із міста Львова – 68,4% опитуваних. Також брали участь жителі міста Київ, Стрий, Івано-Франківськ, Хмельницький, Тернопіль та Ірпінь.

Із 47 опитаних було 35 жінок та 12 чоловіків. (Рис. 1)

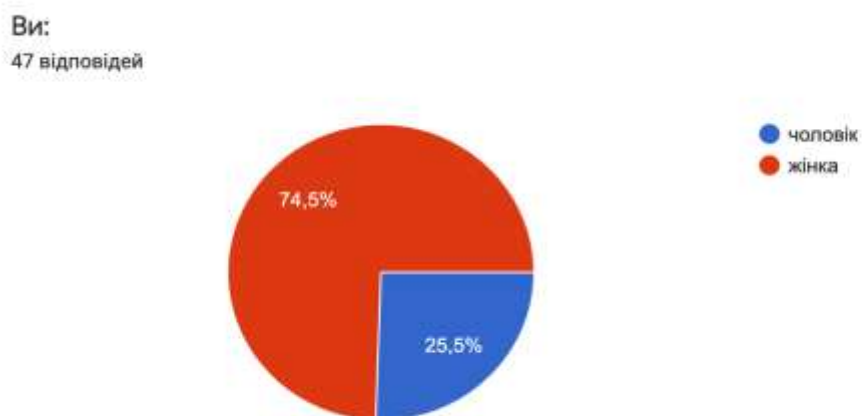

Рис. 1

32 осіб із досліджуваної групи на даний момент перебували у стосунках, а 15 з них – були вільні. (Рис. 2)

На даний момент Ви:

47 відповідей

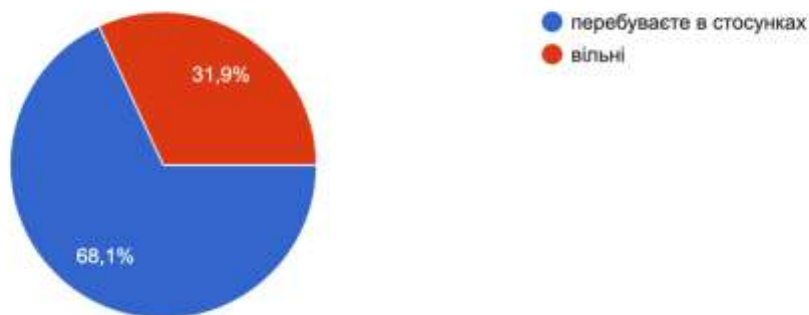

Рис. 2

38 опитаних людей не мали дітей, а 9 респондентів на противагу їм були батьками. (Рис. 3)

У Вас:

47 відповідей

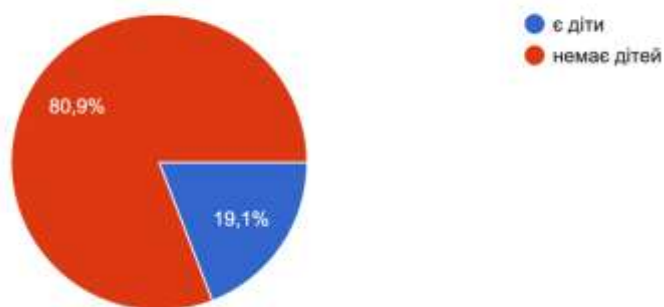

Рис. 3

Також досліджувані дали відповідь на запитання, про їх ставлення до фрічайлд вибору. 27 людей відповіли, що позитивно сприймають таку ідеологію, 20 осіб навпаки, не погоджуються з таким вибором. (Рис. 4)

Як Ви сприймаєте ідеологію чайлдфрі?

47 відповідей

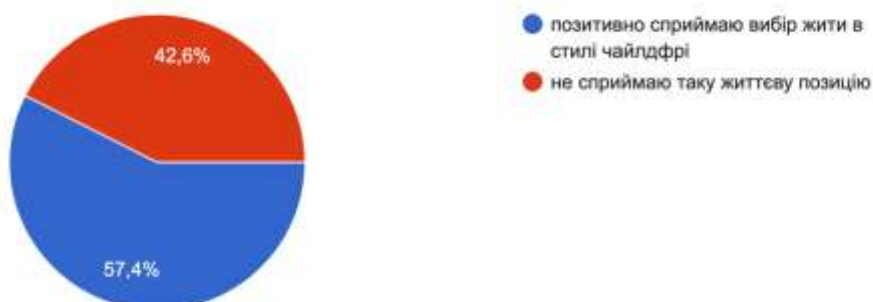
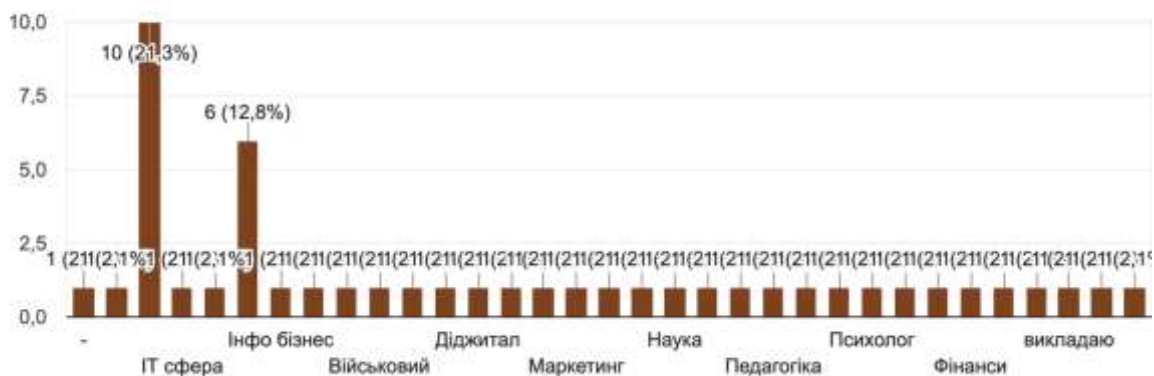

Рис. 4

Досліджувані були представниками різноманітних сфер зайнятості, але найбільше учасників було із сфери освіти, ІТ, науки та медицини, лише один респондент зазначив, що в даний момент не займає ніяку робочу посаду. (Рис. 5)

У якій сфері Ви працюєте?

47 відповідей

2.2. Характеристика методів та методик дослідження

У дослідженні були використані наступні методики:

1. Діагностика особистісної установки «альтруїзм-егоїзм». (Додаток В)

Методика націлена на вивчення соціально-психологічної установки особистості, сприяє виявленню альтруїзму.

Егоїзм (від лат. Ego - я) - відношення, коли людина думає тільки (або переважно) про свої особисті інтереси і свою вигоду, а про інтереси інших не думає (або думає в останню чергу). Коли все, пов'язане з ним, йому видається більш важливим або цікавим.

Альтруїзм (франц. Altruisme, від лат. Alter - інший) - моральний принцип поведінки, що означає здатність безкорисливо жертвувати власними інтересами на користь інтересів іншої людини. Варто не забувати, що повинна бути розумна міра альтруїзму.

Чим більше балів за шкалою від 10 до 20, тим більше виражена дана тенденція.

Проте, не варто боятися бути егоїстом, оскільки всі ми егоїсти з народження. Не варто боятися виглядати смішним, допомагаючи людям. Але, як в егоїзмі, так і в альтруїзмі повинна бути розумна міра. Перекіс в ту чи іншу сторону загрожує поганими наслідками, як для інших, так і для себе.

Кількість балів отриманих в ході опитувальника вираховуються згідно ключа. Чим набрана сума балів більше 10, тим більшою мірою у суб'єкта виражений альтруїзм, бажання допомогти людям. І навпаки, чим сума балів менше 10, тим більше у суб'єкта виражена егоїстична тенденція [32].

2. Тест індекс життєвої задоволеності (адаптація Н.В. Паніної) (Додаток Г)

Опитувальник відображає загальний психологічний стан людини, ступінь її психологічного комфорту та соціально-психологічної адаптованості. Тест «Індекс задоволеності життям» може бути використаний для диференційованої оцінки особливостей стилю життя, потреб, мотивів, установок, ціннісних орієнтацій людини з метою визначення, які з них позитивно позначаються на його загальному психологічному стані, а які негативно.

Тест вимірює найбільш загальний психологічний стан людини, який визначається його особистісними особливостями, системою відносин до різних сторін свого життя. Індекс життєвої задоволеності - інтегративний показник, що включає, як основний носій – емоційну складову.

Під категорією «життєва задоволеність» розуміється найзагальніше уявлення людини про психологічний комфорт, яке включає:

- інтерес до життя як протилежність апатії;
- рішучість, цілеспрямованість, послідовність у досягненні життєвих цілей;
- узгодженість між поставленими та реально досягнутими цілями;
- позитивна оцінка власних якостей та вчинків;
- загальний фон настрою.

Тест «Індекс життєвої задоволеності» (Neugarten A.O.), розроблений групою американських учених, які займалися соціально-психологічними проблемами геронтопсихології, був вперше опублікований у 1961 році і незабаром набув широкого поширення. Методика була перекладена та адаптована Н.В. Паніною у 1993 році. Опитувальник ІЖУ складається з 20 питань, що відображають різні аспекти загального психологічного стану людини та її задоволеності життям.

Опитувальник призначений для людей віком від 18 років та старших, без обмежень за освітніми, соціальними та професійними ознаками.

Індекс загальної життєвої задоволеності визначається нарахуванням балів за ключом. Максимальний індекс життєвого задоволення становить 40 балів. Для власників високого значення індексу характерні низький рівень емоційної напруженості, висока емоційна стійкість, низький рівень тривожності, психологічний комфорт, високий рівень задоволеності ситуацією та своєю роллю у ній. Середня життєва задоволеність – 25–30 балів. Показники менше ніж 25 балів вважаються низькими [33], [34].

3. Тест «Конформність – навіюваність» (Додаток Г)

Це особистісний опитувальник. Запропонований С. В. Клаучеком і В. В. Деларю в 1997 р. і призначений для скринінгу осіб, які мають підвищену навіюваність і відповідно високу готовність до розвитку психогенно індукованих станів (хемофобій, радіофобій і т.п.).

Тест складається з 20 тверджень, відібраних із відомих особистісних опитувальників. Наприклад:

- У дитинстві Вас вважали впертою дитиною.
- Коли при Вас хтось позіхає, Вам теж часто хочеться позіхнути.
- Ви вмiєте наполягти на своєму і часто цим користуєтесь.

На основі обстеження 2092 дорослих людей працездатного віку (докладніші дані про вибірку не повідомляються) отримані орієнтовні значення популяційної норми для чоловіків і жінок.

Автори повідомляють про досить високу валідність та надійність методики при обстеженні людей у природних умовах життєдіяльності, рекомендують її для оцінки рівня навіюваності як окремих індивідів, так і груп населення [35]. Бали підраховуються відповідно до ключів, та отримані результати діляться на 3 рівні:

- слабка конформність: 1-5 балів;
- помірна конформність: 6-14 балів;

- сильна конформність: 15-20 балів.

2.3 Аналіз емпіричного дослідження

Щоб провести дослідження та порівняння особливостей фрічайлд осіб та груп людей, що не підтримують такий вибір у житті була створена анонімна онлайн форма в Google, що складалася з авторської анкети, що містила запитання, зокрема, про стать, сімейний стан, наявність дітей, роботу і місце проживання, а також 3 опитувальники з методиками на визначення: особистісної установки «альтруїзм – егоїзм», індексу задоволеності життям, а також особистісний опитувальник конформності.

У дослідженні взяли участь 47 осіб, віком від 19 до 46 років. З них 74,5% - це жінки і 25,5% - це чоловіки. Проживають досліджувані у різних містах України, проте, найбільша доля опитаних – 68,4% – зі Львову. 31,9% опитуваних не перебували в стосунках в даний момент, а 68,1% - були в стосунках. Також 19,1% респондентів вказали, що мають дітей, та 80,9% відповіли, що дітей у них немає. Підтримували позицію чайлдфрі 59,6%, проти неї було 40,4% опитаних. Досліджувані були представниками найрізноманітніших професій: найбільша кількість була ІТ-спеціалістів 42,5%; респондентів зі сфери медицини, науки, та сфери викладання було по 4,3%, а представників таких сфер, як б'юті індустрія, військовий, виробництво меблів, нерухомість, державний службовець, фінанси, маркетинг, менеджер з продажу, електронна комерція, грумер, психолог, рекрутер, а також представників діджитал сфери та інфо бізнесу було по 2,1% відповідно. (Додаток Б)

Для опрацювання результатів дослідження було використано такі математико-статистичні методи, як описова статистика, порівняльний аналіз та

кластерний аналіз. В результаті кореляційного аналізу істотних зв'язків виявлено не було.

Методом описової статистики, за допомогою програми «Spss», було виведено такі середні значення опитування особистісної установки «альтруїзм – егоїзм», тесту «індекс життєвого задоволення» (адаптація Н. В. Паніної) та особистісного опитувальника «конформність – навіюваність» (табл. 1).

Міра середніх показників шкал за 3 методиками Табл.1

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Конформність	47	3,00	13,00	7,9574	2,37704
ІЖЗ	47	5,00	36,00	25,4255	6,15646
Альтруїзм/егоїзм	47	4,00	14,00	7,2766	3,09067

Дослідження показує, що досліджувана група за вимірами конформності близька до середніх значень 7,96 при найменшому значенні 3 та найбільшому значенні 13. Згідно шкали виміру, більшість респондентів проявили слабку комфортність (1-5 балів) або помірну (6-14 балів). Цікавим фактом є те, що ні один досліджуваний не проявив сильний рівень конформності (15-20 балів).

Середній показник тесту «індекс життєвої задоволеності» (адаптація Н. В. Паніної) становить 25,4 при мінімальному значенні 5 та максимальному показнику 36. Це свідчить про середню життєву задоволеність, варто також зазначити, що показник у 25 балів є своєрідним пороговим значенням та усі нижчі бали вказують на низький рівень задоволеності.

Дослідження особистісної установки «альтруїзм – егоїзм» вказує на середнє значення 7,3, при мінімальному показнику 4 та максимальному 14. Це свідчить, що середній показник за даною методикою нижчий межі альтруїзму,

яка починається з показника в 10 балів, тобто в загальному опитуванні є більш егоїстичними особистостями.

Отже, бачимо, що за двома методиками, а саме, дослідження особистісної установки «альтруїзм – егоїзм» та опитування особистісної установки «альтруїзм – егоїзм» маємо приблизно однакові середні показники та приблизно однакові показники мінімальних та максимальних значень за шкалами залежності та тривожності і дещо більший розрив максимального та мінімального значення у шкалі індексу задоволеності життям. (Додаток Д)

Наступним було проведено порівняльний аналіз даних за Т-критерієм Стьюдента, що призначений для з'ясування, наскільки достовірно відрізняються показники однієї вибірки досліджуваних від іншої. Це параметричний критерій, який має дві основні форми. Перша з них, необхідна нам, - непов'язаний t-критерій (який також називають непарним t-критерієм) - призначений для того, щоб з'ясувати, чи є відмінності між оцінками, отриманими при використанні одного і того ж тесту для тестування двох груп, що складаються з різних людей. Критерій називається непов'язаним, тому що порівнювані групи складаються з різних людей.

Вибірку респондентів було розділено на дві групи, залежно від їх ставлення до фрічайлд вибору. Умовно, цифрою 1 було позначено групу людей, що позитивно ставляться до життя у стилі фрічайлд, не осуджуючи цього. Відповідно, цифрою 2 було позначено групу людей, що не сприймає такий життєвий вибір. Отримані результати порівняльного аналізу представлені у таблиці 2.

Результати порівняльного аналізу за Т-критерієм Стьюдента Табл. 2

	фрічайлд	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Альтруїзм/ егоїзм	1,00	28	7,1786	2,77627	,52467
	2,00	19	7,4211	3,57951	,82120

ІЖЗ	1,00	28	25,3929	6,71835	1,26965
	2,00	19	25,4737	5,39926	1,23868
Конформізм	1,00	28	8,2143	2,42452	,45819
	2,00	19	7,5789	2,31699	,53155

Виходячи із отриманих даних, ми отримали такий результат: середні показники за шкалою альтруїзм/егоїзм були вищими – 7,42 – у групи, яка не сприймає такий життєвий вибір, у групи, що схвалює таку позицію цей показник становить – 7,17, тобто ми можемо зробити висновок, що не-батьки є більш егоїстичними особистостями, аніж люди, які не підтримують такий вибір.

Дані, щодо тесту «Індекс життєвої задоволеності» (адаптація Н. В. Паніної) отримано було такі: середній показник першої групи – 25,4, а показник другої групи, яка не притримується принципів життя без дітей – 25,5, отже, хоч різниця між отриманими даними не значна, та все ж, можна стверджувати, що люди, котрі не обирають життя без дітей є щасливішими за тих, хто обирає фрічайлдинг.

Порівнюючі дані, особистісного опитувальника на конформізм, уже видно більший розрив в отриманих результатах, а саме: у людей, які позитивно ставляться до життя без дітей середнім результатом є 8,21, а у людей, які негативно ставляться до життя без дітей показник становить 7,58. Отже, можна говорити про те, що у людей, які підтримують фрічайлд рух притаманний вищий рівень конформності, аніж людям, які не підтримують даний рух. (Додаток Е)

В результаті кластерного аналізу було встановлено два типи: 1 тип – задоволений життям, та 2 тип – егоїстичні конформісти. До першого типу увійшла 31 людина, до другого – 16 (табл. 3)

Результати кластерного аналізу Табл. 3

Кластер 1	31,000
2	16,000
Valid	47,000

Досліджувані, які увійшли до типу задоволеного життям мають показники статистично значно вищі за шкалою «Індексу задоволеності життям» 28,81, також цей тип виявив нижчий рівень конформізму 7,61 та дещо вищий рівень альтруїзму 7,61. Відповідно, другий тип показав значно менші результати з опитувальника на «індекс задоволеності життям» – 18,88, також цей тип продемонстрував вищі показники конформності – 8,63 і особистісну установку – егоїзм з показником 6,63. Результати кластерного аналізу представлені у таблиці 4.

Результати кластерного аналізу Табл. 4

	1	2
Альтруїзм/ егоїзм	7,61	6,63
ІЗЖ	28,81	18,88
Конформність	7,61	8,63

Спираючись на отримані результати, можна зробити висновок, що люди які демонструють рівень задоволеності життям вище середнього, також мають вищі показники альтруїзму та нижчий рівень конформізму. На противагу, люди, у яких показники рівня індексу задоволеності життям є нижчим середнього, то відповідно і рівень альтруїзму нижчий – егоїзму вищий, а також є підвищеним рівень конформізму.

Згідно отриманих результатів в ході дослідження, ми можемо припустити, що рівень задоволеності життям напряму пов'язаний із рівнем альтруїзму та конформізму.

Перед початком дослідження були висунуті такі гіпотези:

1. Вибір жити в стилі фрічайлд більш властивий егоїстичним особистостям.
2. Рівень життєвої задоволеності у фрічайлдерів буде вищим, аніж у людей, що притримуються бажання стати батьками.
3. Фрічайлд особистості мають вищий рівень нонконформізму

Підсумовуючи результати проведеного дослідження , можна сказати що перша гіпотеза підтвердилася, особи, що підтримують життя без дітей є більш егоїстичними, аніж люди, що засуджують такий вибір. Проте, друга та третя гіпотези – не підтвердились. Отримані результати вказують на те, що все ж задоволеність у житті вища у тих людей, які обирають батьківство. І також дослідження не підтвердило гіпотезу, щодо вищого рівня нонконформізму у фрічайлдерів, отримані дані вказують на зворотнє.

ВИСНОВОК ДО II РОЗДІЛУ

В ході дослідження було проведено дослідження, що мало на меті виявити особливості особистісних установок людей, що ідентифікують себе як фрічайлд та порівняти отримані дані із групою людей, що не сприймає таку життєву позицію.

Для перевірки висунутих гіпотез були відібрані такі методики: діагностика особистісної установки «альтруїзм-егоїзм», тест індекс життєвої задоволеності (адаптація Н.В. Паніної), а також особистісний опитувальник «конформність – навіюваність».

У дослідженні прийняло участь 47 учасників з різних куточків України. Вік опитуваних становив 19 – 46 років. Найбільша кількість респондентів – були жінки, найчастіша сфера роботи – ІТ, медицина та наука.

Методом описової статистики було систематизовано отримані дані та представлено мінімальні, середні та максимальні показники за кожним критерієм у вибірці. Середні показники конформності (7,96) вказують на помірний її вияв у досліджуваній групі. Помірний показник був також виявлений при дослідженні задоволеності життям (25,4). А результати особистісної установки «альтруїзм – егоїзм» (7,3) вказали, що група в середньому є більш егоїстично налаштованою.

Використовуючи метод порівняльного аналізу за допомогою Т - критерію Стьюдента було здійснено порівняння показників конформності, схильності до альтруїзму чи егоїзму, а також рівня задоволеності життям двох груп: тієї, що підтримує життя у стилі фрічайлд та тієї, що таку позицію не сприймає. В ході дослідження було виявлено, що середні показники рівня альтруїзму вищі у групи, що не сприймає вибір фрічайлд, також рівень задоволеності життям у цієї групи був вищим, а рівень конформності при цьому нижчим.

За допомогою кластерного аналізу було виявлено два типи людей: задоволених життям та егоїстичних конформістів. До першого типу увійшла 31 людина, а до другого – 16. Досліджувані першого типу виявили вищу задоволеність життям та вищий рівень альтруїзму, а також нижчий рівень

конформізму. Учасники другого типу продемонстрували нижчий рівень задоволеності життям та вищий рівень конформізму і егоїзму.

Підсумовуючи дослідження можна зробити висновок, що висунута на початку гіпотеза про те, що вибір життя у стилі фрічайлд більш властивий егоїстичним особистостям була емпірично підтверджена. Проте, дві інші гіпотези про те, що рівень життєвої задоволеності у фрічайлдерів є вищим, аніж у людей, що притримуються бажання стати батьками та гіпотеза, що фрічайлд особистості мають вищий рівень нонконформізму були спростовані в ході емпіричного дослідження.

ВИСНОВОК

В сучасному суспільстві в світі існує тенденція пізніх шлюбів та свідомої відмови від можливості ставати батьками. В Штатах та Європі уже багато років є поширеною ідеологія фрічайлд, представниками якої є чоловіки та жінки, що

активно живуть сексуальним життям, можуть перебувати у шлюбі, проте один або обидва партнера ціленаправлено приймають міри, аби уникнути зачаття та народження дитини [36].

Сучасне життя дає нам набір можливостей. Завдяки досягненням медицини значно знизилася смертність, з'явилися шляхи планування сім'ї, зокрема вирішено питання ефективності контрацептивів. Сьогодні люди, особливо жителі великих міст, не стикаються з простими питаннями виживання – у нас є час і гроші для дозвілля та розваг. Соціальна мобільність зростає – людям більше не доводиться сидіти на одному місці, легко змінюючи роботу та сферу діяльності отримуючи додаткову освіту. Усі ці зміни спричинили скорочення кількості багатодітних сімей; і народження дітей

почали відкладати на більш пізній період життя – зазвичай до тих пір, поки пара не досягне певного рівня матеріального благополуччя. У результаті багато пар обмежені народженням однієї дитини, або приходять до висновку, що зовсім не хочуть потомства. З елементарного курсу біології ми знаємо, що будь-який вид, який перестає розмножуватися, приречений на вимирання. Проте, розглядати ідеологію руху за «свободу від дітей» як глобальну загрозу для людства неправильно, за совами Канадзава «Люди, як і всі інші види в природі, еволюційно створені для розмноження», і переважна більшість жінок будуть народжувати дітей [37]. Передбачити рівень бездітності в майбутньому надзвичайно важко. Але ми можемо визначити тенденції.

В ході опрацювання літератури було охарактеризовано поняття фрічайлд, як добровільну відмову від можливості мати дітей. Також було розділено поняття чайлдхейт та чайлдлесс, які варто диференціювати від фрічайлд, адже не слід відносити людей, що відкладають народження дитини на більш пізній термін, самотніх жінок, які не хочуть народжувати, якщо не перебувають в шлюбі, а також подружні пари, що не мають дітей по медичних показах до людей, що відмовляються від такої можливості за власним бажанням.

Було проаналізовано соціальний портрет добровільно бездітних. Згідно попередніх досліджень було виявлено, що переважно це люди, що мають вищу освіту, проживають у великих містах. Вони більш успішні в своїх професійних намірах, самостійніші в фінансовому плані. Більшість прихильників фрічайлдингу віддають перевагу самопізнанню і самовдосконаленню, своїм хоббі, відпочинку, розвагам, роботі, кар'єрі. Також представники цієї групи часто є чутливими інтровертами, тривожними та нетерплячими.

В ході дослідження було опрацьовано дослідження, які вказують на сприйняття фрічайлд особистостей соціумом. Отже, часто вони розглядаються, як егоїстичні неправильні, незрілі, безвідповідальні, як такі, що йдуть проти природи, тощо. У той же час згідно даних цього дослідження деякі добровільно бездітні жінки відзначили, що наявність дітей є ще більш егоїстичним вибором. Окрім цього, вони розвинули думку про альтернативну жіночність, основою якої є сила та незалежність, що протиставляються цілям материнства як тягаря або жертви. За даними дослідження К. Парк, добровільно бездітні оцінюються прихильниками батьківства як соціально небажані, менш пристосовані до довкілля, більш автономні та матеріалістичні, орієнтовані на кар'єру. І, взагалі, визнають, що краще триматись від них на відстані [30]. Крім цього, добровільно бездітні жінки розглядаються менш благополучними, ніж жінки з дітьми. Респонденти припустили, що жінка, яка добровільно відмовилася від дітей, у майбутньому буде менш щасливою.

У ході емпіричного дослідження за допомогою порівняльного аналізу було підтверджено гіпотезу про те, що люди, які підтримують життя у стилі фрічайлд є більш егоїстичними у порівнянні із людьми, що не підтримують таку ідеологію. Це означає, що їх думки переважно зосереджені на власній персоні, а дії спрямовані на задоволення власних потреб.

Також результати отриманих досліджень не підтвердили гіпотезу про те, що фрічайлд вибір несе в собі більшу задоволеність життям, проте інші дослідження також засвідчують те, що батьківство не обов'язково несе в собі

щастя та благополуччя а батьки та не-батьки повідомляють про подібний рівень благополуччя [38], що впринципі, підтверджується і проведеним нами дослідженням.

Гіпотеза про те, що фрічайлдери є більшими нонконформістами, аніж противники даного руху – також підтвердження в ході дослідження не отримала.

Література

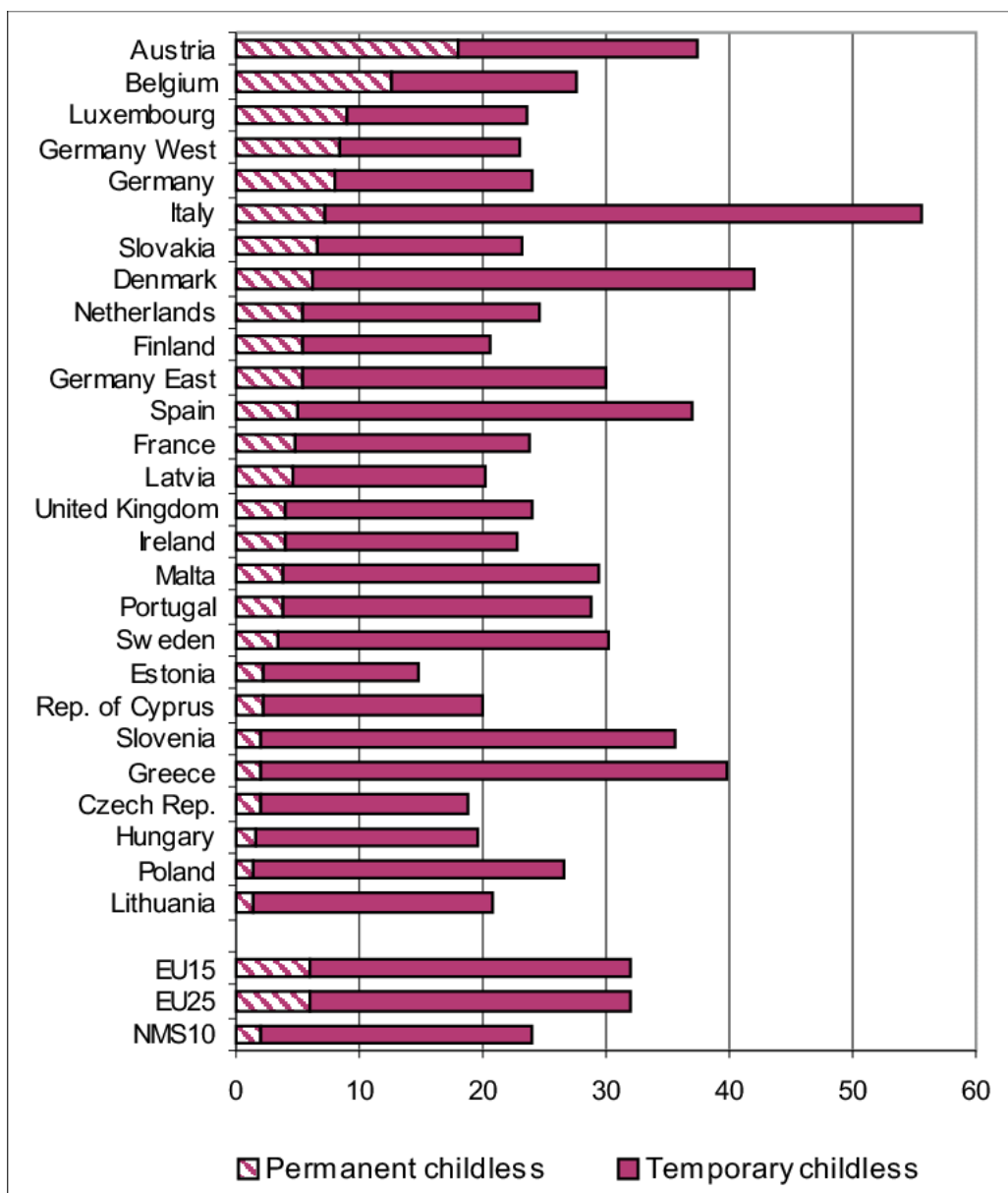
1. <https://doi.org/10.1080/08952841.2021.1944002>
2. Shapiro G. Voluntary Childlessness: A Critical Review of the Literature. *Studies in the Maternal*. Vol. 6. No. 1, 2014, pp.1 – 15.
3. Russo, N. F. The motherhood mandate. *Journal of Social Issues*, 32(3), 1976, pp. 143 – 153.
4. *Journal of Women`s History*, Vol. 28, pp. 131 –156.
5. Veevers JE. Voluntary childlessness: A review of issues and evidence. *Marriage & Family Review*. 2001; pp. 1 – 26.

6. Heaton TB, Jacobson CK, Holland K. Persistence and change in decisions to remain childless. *Journal of Marriage and the Family*. 2000; pp. 531 – 539.
7. Blackstone A, Stewart MD. Choosing to be childfree: Research on the decision not to parent. *Sociology Compass*. 2012; pp. 718 – 727.
8. https://lb.ua/society/2021/03/09/479412_narodzhuvanist_ukraini_znizilasya.html
9. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jaba.210>
10. https://www.researchgate.net/figure/Proportion-of-all-childless-respondents-living-in-a-co-residential-partnership-at_fig3_313333897
11. Alan Miller, Satoshi Kanazawa *Why Beautiful People Have More Daughters: From Dating, Shopping, and Praying to Going to War and Becoming a Billionaire*, 2008 – 272p.
12. https://www.researchgate.net/publication/257787844_Comparing_Characteristics_of_Voluntarily_Childless_Men_and_Women
13. https://www.researchgate.net/publication/229736754_Aging_Childless_Individuals_and_Couples_Suggestions_for_New_Directions_in_Research
14. *Journal of Population Research* Vol.32, No. 1, 2015 personality and voluntary childlessness, pp. 45 – 67.
15. *European Journal of Population / Revue Européenne de Démographie* Vol. 24, No. 2 (Jun., 2008), pp. 157-183.
16. Выбор женщины: карьера или семья? // Пресс-выпуск № 2533. – 07.03.2014 г.
17. Amy Richards *Opting In: Having a Child Without Losing*, 2008 pp. 217-219.
18. Darley, S. A. Big-time careers for the little woman: A dual-role dilemma. *Journal of Social Issues*, 32(3), pp. 85-95.

19. Greil, A. L., Porter, K. L., Leitko, T. A., & Riscilli, C. Why me?: Theodicies of Infertile Women and Men. *Sociology of Health and Illness*, 11(3), pp. 213-229.
20. Pariser, E. Reflections on Infertility: A Man's Perspective. In E. S. Glazer & S. L. Cooper (Eds.), *Without Child*, Toronto: Lexington Books, pp. 42-43.
21. https://www.researchgate.net/publication/5848917_Planned_lesbian_families_Their_desire_and_motivation_to_have_children
22. Garbarino, J. Reinventing Fatherhood. *Families in Society: the Journal of Contemporary Human Services* 2003, pp. 51-54.
23. https://www.researchgate.net/publication/46220907_The_Public_Acceptance_of_Voluntary_Childlessness_in_the_Netherlands_From_20_to_90_per_cent_in_30_years
24. Anderson, K. G. How well does paternity confidence match actual paternity? Evidence from worldwide nonpaternity rates. *Current Anthropology*, 2006, 47(3), pp. 513–521.
25. Graham, M., Hill, E., Shelly, J. & Taket, A. Why are childless women childless? Findings from an exploratory study in Victoria, Australia. *Journal of Social Inclusion*, 2013, 4(1), pp. 70–89.
26. <https://iq.hse.ru/en/news/359452140.html>
27. https://www.researchgate.net/publication/5019923_A_Hirsch_Measure_for_the_Quality_of_Research_Supervision_and_an_Illustration_with_Trade_Economists
28. <https://www.nytimes.com/2012/12/02/opinion/sunday/douthat-the-birthrate-and-americas-future.html>
29. Kelly M. Women's voluntary childlessness: a radical rejection of motherhood? // *WSQ: Women's Studies Quarterly*. 2010. №37 (2), pp. 157 – 172.

30. Белінська Д.В. Соціальний портрет чайлдфрі// Вісник Тамбовського університету. Серія Суспільні науки. Тамбов, 2018. Т. 4, № 13. С. 12 – 19.
31. Park K. Stigma management among the voluntarily childless // Sociological Perspectives, 2002, Vol. 45. № 1. P. 21 – 45.
32. <https://jak.koshachek.com/articles/diagnostika-osobistisnoi-ustanovki-altruizm-egoizm.html>
33. <http://dip-psi.ru/psikhologicheskiye-testy/post/test-indeks-zhiznennoj-udovletvorennosti-izhu-adaptaciya-n-v-paninoj>
34. <https://infopedia.su/23xe6f2.html>
35. <https://psylist.net/slovar/3a72.htm>
36. Романова И. В. Чайлдфрі в контексте трансформации семейных отношений / И. В. Романова // Вестник Забайкальского государственного университета, 2014. – № 12 (115). – С. 89–97.
37. https://www.researchgate.net/publication/227618508_Frustrated_Fertility_Infertility_and_Psychological_Distress_Among_Women
38. https://www.researchgate.net/publication/227667010_Costs_and_Rewards_of_Children_The_Effects_of_Becoming_a_Parent_on_Adults'_Lives

Додаток А

Додаток Б

Сфера праці

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Безробітний	1	2,1	2,1	2,1
	Б'юті індустрія	1	2,1	2,1	4,3
	Вебдизайн	1	2,1	2,1	6,4
	Викладання	2	4,3	4,3	10,6
	Виробництво меблів	1	2,1	2,1	12,8
	Військовий	1	2,1	2,1	14,9
	Державний службовець	1	2,1	2,1	17,0
	Діджитал	1	2,1	2,1	19,1
	Догляд за домашніми тв	1	2,1	2,1	21,3
	Електронна комерція	1	2,1	2,1	23,4
	Інфо бізнес	1	2,1	2,1	25,5
	Комунікації	1	2,1	2,1	27,6
	Маркетинг	1	2,1	2,1	29,7
	Медицина	2	4,3	4,3	33,8
	Менеджер з продажу неп	1	2,1	2,1	35,9
	Наука	2	4,3	4,3	40,1
	Нерухомість	1	2,1	2,1	42,2
	Обслуговування людей	1	2,1	2,1	44,3
	Педагогіка	1	2,1	2,1	46,4
	Перукар стиліст	1	2,1	2,1	48,5
	Продажі	1	2,1	2,1	50,6
	Психолог	1	2,1	2,1	52,7
	Рекрутинг	1	2,1	2,1	54,8
	Фінанси	1	2,1	2,1	56,9
	ІТ	20	42,5	42,5	100,0
	Total	47	100,0	100,0	

Додаток В

Діагностика особистісної установки «альтруїзм-егоїзм»

Інструкція. Уважно прочитайте питання і дайте відповідь на них «так» чи «ні».

Опитувальник:

1. Вам часто говорять, що ви більше думаєте про інших, ніж про себе?
2. Вам легше просити за інших, ніж за себе?
3. Вам важко відмовити людям, коли вони вас про що-небудь просять?
4. Ви часто намагаєтеся надати людям послугу, якщо у них трапилася біда чи неприємності?
5. Для себе ви робите що-небудь з великим задоволенням, ніж для інших?
6. Ви прагнете зробити якомога більше для інших людей?
7. Ви переконані, що найбільша цінність у житті - жити для інших людей?
8. Вам важко змусити себе зробити щось для інших?
9. Ваша відмінна риса - безкорисливість?
10. Ви переконані, що турбота про інших часто йде на шкоду собі?
11. Ви засуджуєте людей, які не вміють подбати про себе?
12. Ви часто просите людей зробити що-небудь з корисливих мотивів?
13. Ваша відмінна риса - прагнення допомогти іншим людям?
14. Ви вважаєте, що спочатку людина повинна думати про себе, а потім вже про інших?
15. Ви зазвичай багато часу приділяєте своїй особі?
16. Ви переконані, що не потрібно для інших сильно напружуватися?
17. Для себе у вас зазвичай не вистачає ні сил, ні часу?
18. Свободне час ви використовуєте тільки для своїх захоплень?
19. Ви можете назвати себе егоїстом?

20. Ви здатні докласти максимальних зусиль лише за гарну винагороду?

Обробка результатів

Ключ

Проставляється по 1 балу при відповідях «так» на запитання 1,4,6,7,9 , 13,17 і відповідях «ні» на питання 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20. Потім підраховується загальна сума балів.

Чим набрана сума балів більше 10, тим більшою мірою у суб'єкта виражений альтруїзм, бажання допомогти людям. І навпаки, чим сума балів менше 10, тим більше у суб'єкта виражена егоїстична тенденція.

Додаток Г

Тест індекс життєвої задоволеності (адаптація Н.В. Паніної):

1. З віком багато мені здається краще, ніж я очікував раніше.
2. Життя принесла мені більше розчарувань, ніж більшості людей, яких я знаю.
3. Зараз найпохмуріший період в моєму житті.
4. Моє життя могла б бути щасливішими, ніж є.
5. Зараз я майже так само щасливий, як і в той час, коли був молодшим.
6. Більшість справ, якими мені доводиться займатися, нудні і нецікаві.
7. Зараз я переживаю найкращі роки в моєму житті.
8. Я вважаю, що в майбутньому мене чекають цікаві і приємні справи.
9. До своїх справ і занять я відчуваю такий же інтерес, як і раніше.
10. З віком я все більше відчуваю якусь втому.
11. Відчуття віку не турбує мене.
12. Коли я оглядаюся на своє життя, я відчуваю почуття задоволення.
13. Я не змінив би своє минуле життя, навіть якби мав таку можливість.
14. У порівнянні з іншими людьми мого віку я зробив масу дурниць у своєму житті.

15. Я виглядаю краще, ніж більшість інших людей мого віку.

16. У мене є деякі плани, які я маю намір здійснити найближчим часом.

17. Озираючись на минуле, можу сказати, що я багато чого упустив у своєму житті.

18. Я занадто часто, в порівнянні з іншими людьми, перебуваю в пригніченому настрої.

19. Я отримав досить багато з того, що очікував від життя.

20. Що б не говорили, а з віком більшість людей стає гірше, а не краще.

Ключ до тесту

№ судження	згоден	Не згоден	Не знаю
1.	0	1	1
2.	0	2	1
3.	0	2	1
4.	0	2	1
5.	2	0	1
6.	0	2	1
7.	2	0	1
8.	2	0	1
9.	2	0	1
10.	0	2	1

11.	2	0	1
12.	2	0	1
13.	2	0	1
14.	0	2	1
15.	2	0	1
16.	2	0	1
17.	0	2	1
18.	0	2	1
19.	2	0	1
20.	0	2	1

Підраховується загальний сумарний бал, який є індексом життєвої задоволеності. Розмір показника варіює від 0 до 40.

Інтерпретація результатів тестування:

25-40 балів – високий рівень життєвої задоволеності;

20-24 бали – середній;

0-19 балів – низький.

Додаток Г

Тест «Конформність – навіюваність»

1. В дитинстві Вас вважали впертою дитиною?
2. Коли в навчальній групі Ви ухвалюєте якесь рішення, Ви будете на стороні більшості?
3. Вам подобається бути оригінальною людиною?
4. Якщо у вашому колективі стає популярною якась певна річ, Ви хочете її також придбати?
5. Ви любите протиставляти свою думку більшості своїх знайомих?
6. Ви не любите надто виряджатись і вважаєте, що одягатися треба як усі?
7. Ви цінуєте людей, які можуть вас підбадьорити, вселити впевненість, заспокоїти?
8. Якщо Вас критикують знайомі, то, напевно, вони мають рацію?
9. Ви вважаєте, що всі правила потрібно виконувати?
10. Чи вважаєте Ви себе недовірливою людиною?
11. При прийнятті якого-небудь рішення Вам потрібна підтримка оточуючих?
12. Ви б завели собі собаку такої ж породи, як у найпопулярнішої людини у вашій групі?
13. Ви б хотіли стати схожими на якогось відомого актора(-ку)?
14. Ви часто вступаєте у конфлікт зі своїми колегами?
15. Ви надаєте перевагу розважатися у звичній дружній компанії?
16. Якщо весь ваш клас несправедливо звинувачує одного з учнів, Ви заступитесь за нього?

17.Ви намагаєтеся поводитися так, щоб не викликати невдоволення оточуючих?

18.Чи багато знайомих є великими авторитетами для Вас?

19.Коли при Вас хтось позіхає, Вам теж часто хочеться позіхнути?

20.Ви вмієте наполягти на своєму і часто цим користуєтеся.

Опрацювання результатів. За позитивні відповіді питання: №2, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 17, 18, 19, ви привласнюєте по одному балу. Також за негативні відповіді на запитання: №1, 3, 5, 10, 11, 14, 16, 20, ви привласнюєте по одній балу.

Отримані бали підсумовуються та поділяються на три рівні:

- слабка конформність: 1-5 балів;
- помірна конформність: 6-14 балів;
- сильна конформність: 15-20 балів.

Додаток Д

Метод описової статистики

Міра середніх показників шкал за 3 методиками

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Конформність	47	3,00	13,00	7,9574	2,37704
ІЖЗ	47	5,00	36,00	25,4255	6,15646
Альтруїзм/егоїзм	47	4,00	14,00	7,2766	3,09067

Ставлення до чайлдфрі

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Негативно	19	40,4	40,4	40,4
Позитивно	28	59,6	59,6	100,0
Total	47	100,0	100,0	

Наявність дітей

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Є діти	9	19,1	19,1	19,1
Немає	38	80,9	80,9	100,0
Total	47	100,0	100,0	

Сімейний стан

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Вільні	15	31,9	31,9	31,9

В стосунках	32	68,1	68,1	100,0
Total	47	100,0	100,0	

Стать

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Жіноча	35	74,5	74,5	74,5
Чоловіча	12	25,5	25,5	100,0
Total	47	100,0	100,0	

Додаток Е

Порівняльний аналіз даних

Результати порівняльного аналізу за Т-критерієм Стьюдента

	фрічайлд	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Альтруїзм/еґоїзм	1,00	28	7,1786	2,77627	,52467
	2,00	19	7,4211	3,57951	,82120
ІЖЗ	1,00	28	25,3929	6,71835	1,26965
	2,00	19	25,4737	5,39926	1,23868
Конформізм	1,00	28	8,2143	2,42452	,45819
	2,00	19	7,5789	2,31699	,53155

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Альтруїзм	Equal variances assumed	1,587	,214	-,261	45	,795	-,24248	,92809	-2,11175	1,62679
	Equal variances not assumed			-,249	32,126	,805	-,24248	,97449	-2,22715	1,74219
ІЖЗ	Equal variances assumed	,199	,658	-,044	45	,965	-,08083	1,85007	-3,80705	3,64540
	Equal variances not assumed			-,046	43,604	,964	-,08083	1,77379	-3,65658	3,49493
Конформізм/	Equal variances assumed	,006	,940	,897	45	,374	,63534	,70803	-,79071	2,06138

нонконформізм	Equal variances not assumed			,905	39,974	,371	,63534	,70177	-,78303	2,05371
---------------	-----------------------------	--	--	------	--------	------	--------	--------	---------	---------

Додаток Є

Кластерний аналіз даних

Результати кластерного аналізу

Кластер	1	31,000
	2	16,000
Valid		47,000

	1	2
Альтруїзм/еґоїзм	7,61	6,63
ІЗЖ	28,81	18,88
Конформність	7,61	8,63